

zaterdag 6 augustus
Poëziefestival

Het Tuinfeest

In de historische binnentuinen
rond Theater Bouwkunde in Deventer

Met ruim 30 dichters en
8 muziekoptredens

THEATER
BOUWKUNDE

www.theaterbouwkunde.nl
www.hettuinfeest.nl

museum Catharijneconvent

DE ZOMER
VAN
HERMAN
PLEIJ

t/m 4 september

JAPANMUSEUM
SieboldHuis

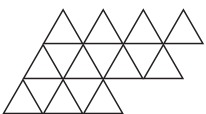
10 jun
t/m
28 aug
2016

Te mooi om
weg te gooien

Verpakkingsdesign uit Japan

BRENG UW TENTOONSTELLING,
VOORSTELLING OF VEILING
ONDER DE AANDACHT VAN RIJKE
2,7 MILJOEN CULTUURLIEFHEBBERS.

PLAATS EEN ADVERTENTIE IN DE
RUBRIEK CULTUUR IN HET AD. DE
VOLKSKRANT, TROUW EN HET PAROOL.

BEL VOOR ADVERTENTIE -
MOGELIJKHEDEN 088-572 2890.

Klassiek

INTERVIEW HARTMUT HAENCHEN, TOPDIRIGENT

In zijn jongere jaren bleek de Stasi zijn ambities grondig te hebben versjteerd. Hartmut Haenchen (73) had de hoop al opgegeven ooit nog Wagner te dirigeren op de illustere Bayreuther Festspiele in Bayreuth. Tot dinsdagochtend, een paar weken geleden: telefoon.

Door Nell Westerlaken Foto Marjolein van der Klaauw

Hartmut ex machina

Het is de eerste vrijdag van juli. Hartmut Haenchen is op weg naar de kapper in zijn woonplaats Dresden en in gedachten al op zijn vakantieadres in een dorpje aan de Oostzee. Via de autoradio komt het nieuws tot hem. Collegadirigent Andris Nelsons heeft zich stante pede teruggetrokken uit Wagnerstad Bayreuth om nog onduidelijke redenen. Nelsons zou daar de opera *Parsifal* dirigeren, de opening van de roemruchte Bayreuther Festspiele. Er zijn minder dan zestien dagen te gaan tot de generaalrepetitie.

'Ik dacht: het zal toch niet,' zegt Haenchen, 'het zal toch niet dat ze mij vragen in te vallen. Op dat moment heb ik het maar even van me af gezet.' Thuis stonden de koffers klaar voor de Oostzee, gevuld met partituren. 'Ik gebruik de vakantie graag om in alle rust het nieuwe seizoen voor te bereiden. De volgende dag zou ik vertrekken.'

Bayreuth, noordoost-Beieren, pelgrimsoord voor Wagnerbewonderaars, kloppend hart van een cultus rond de componist die hier elke zomer met bijna religieuze ijver wordt beleden. Hier liet de maestro in de jaren zeventig van de 19de eeuw een sanctuarium bouwen voor zijn eigen werk. Zelden klonk in dit Festspielhaus andere muziek dan die van 'de buikspreekers Gods', zoals filosoof en tijdgenoot Friedrich Nietzsche de componist betitelde. Alleen in 1945, nadat Wagnerfanaat Adolf Hitler was verslagen, bracht het Amerikaanse leger er musicals en opera's van Puccini ten gehore.

De Duitse pers had zich al zorgen gemaakt: met nog vier weken te gaan, leek voor het eerst in jaren een editie van de Festspiele te passeren zonder een flinke rel vlak voor aanvang. Geen schermutselingen in de organisatie, omstreten symbolen op het toneel, muzikaal rumoer of artistieke afrekeningen. Geen nevel van intriges en achterklap. Maar in die eerste julidagen steeg alsnog wapengekletter op uit de roemruchte orkestbak. Nelsons vertrok naar later bleek wegens *atmosphärische Störungen* in de artistieke sfeer. Festivalleidster (en achterkleindochter) Katharina Wagner zat met een groot probleem.

Hartmut Haenchen - soepele tred, spijkerbroek - heeft een wonderlijke geschiedenis met de Bayreuther Festspiele. 'Elke dirigent die zich bezighoudt met Wagner wil ooit in zijn leven in Bayreuth staan.' Al decennia draait hij mee in de wereldtop van Wagnerspecialisten. Maar door een kwalijke loop van de geschiedenis heeft de nu 73-jarige dirigent nooit mogen afdalen

in de historische orkestbak. 'Ik had Bayreuth eigenlijk al geschrap van mijn verlanglijst.'

Tot die dinsdagochtend enkele weken geleden. Haenchen zat te ontbijten aan de Duitse kust van de Oostzee. Telefoon. Katharina Wagner zelf. 'We hebben niet over geld gesproken', zegt Haenchen. 'In Bayreuth verdien je sowieso niet veel.' Lachend: 'Alles is voor Wagner.'

Het gesprek ging over artistieke voorwaarden. 'De solisten hadden al vier weken gerepeteerd met Nelsons, hij had twee orkestrepetities geleid. Er waren nog maar twee orkestrepetities te gaan. Met de solisten had ik iets meer tijd. Ik heb er twee keer een half uur repetitietijd bij gekregen voor het orkest, dat was minimaal, maar het was tenminste iets.'

Andere Wagneropera's, zegt hij, zou hij hebben laten schieten, 'hoewel ik ze alle tien heb gedirigeerd. Ik ben enorm dankbaar dat ik voor *Parsifal* werd gevraagd, want dat heb ik 54 keer gedirigeerd. Het is door Wagner speciaal voor dit huis geschreven. In geen enkel ander operahuis klinkt het zoals hier.'

Terwijl aria's van repeterende solisten door het Festspielhaus rollen, vertelt de in Dresden geboren dirigent zijn 'Bayreuth'-verhaal. 'In de DDR-tijd zocht ik altijd de grens op van wat mogelijk was onder het regime. Ik kreeg een dirigeerverbod bij de Händel Festspiele omdat ik niet de officiële DDR-vertaling Händels *Messiah* had gebruikt, waarin het woord 'God' nauwelijks voorkwam. Toen ik chefdirigent en muziekdirecteur was in Schwerin werd de scenische opvoering van *Parsifal* verboden. Ik mocht alleen een concertante uitvoering doen, zonder de zichtbare christelijke symboliek.'

In Berlijn dirigeerde hij later als nog een scenische versie. Pas achteraf vernam hij dat de zaal op last van het regime gevuld was geweest met me-

Een Duitse krant noemt het Festspielhaus 'de gevaarlijkste orkestbak ter wereld'

dewerkers van de Staatssicherheitsdienst (Stasi). Voor 'normale' inwoners van de socialistische heilstaat was geen stoel meer vrij gelaten. 'In de jaren zeventig kreeg ik uiteindelijk toestemming om tijdens de Bayreuther Festspiele mee te lopen met dirigent Pierre Boulez. Ik werd bewaakt door de Stasi, vier man sterk. Zodra ik het Festspielhaus uitliep, werd ik door hen opgewacht.' Het is hartje Koude Oorlog; kunstenaars die de grenzen opzoeken zijn bij voorbaat verdacht. Haenchens bewegingen in Bayreuth worden 'onopvallend' vastgelegd met een camera verstopt in een pakje sigaretten. Hij lacht er nu hartelijk om. 'Dat was echt gek, echt gek.'

Zonder dat Haenchen het wist, stak diezelfde Oost-Duitse geheime dienst een stok tussen de spaken toen hij kans kreeg in Bayreuth te dirigeren. 'Wolfgang Wagner (kleinzoon van, red.) had me uitgenodigd *Der fliegende Holländer* te dirigeren. Ik mocht niet reizen in die tijd, het moet tussen 1979 en 1983 zijn geweest. Alle uitnodigingen liepen via de Kunstleragentur, het staatsimpresariaat en die heeft de brief achtergehouden. Ik kwam daar veel later pas achter.'

In 1986 had de DDR genoeg van de muzikale lastpak. Haenchen kreeg een uitreisvisum voor Nederland waar hij tussen 1986 en 1999 furore maakte als muzikaal directeur van De Nederlandse Opera en tot 2002 als chef-dirigent van het Nederlands Philharmonisch orkest. In die periode maakte hij met regisseur Pierre Audi in Amsterdam Wagners operacyclus *Der Ring des Nibelungen* die internationaal werd geprezen en enkele jaren geleden werd hernomen. Maar uit Bayreuth kwam tot een paar weken geleden nooit meer een verzoek.

Dat het een titanenklus zou wor-